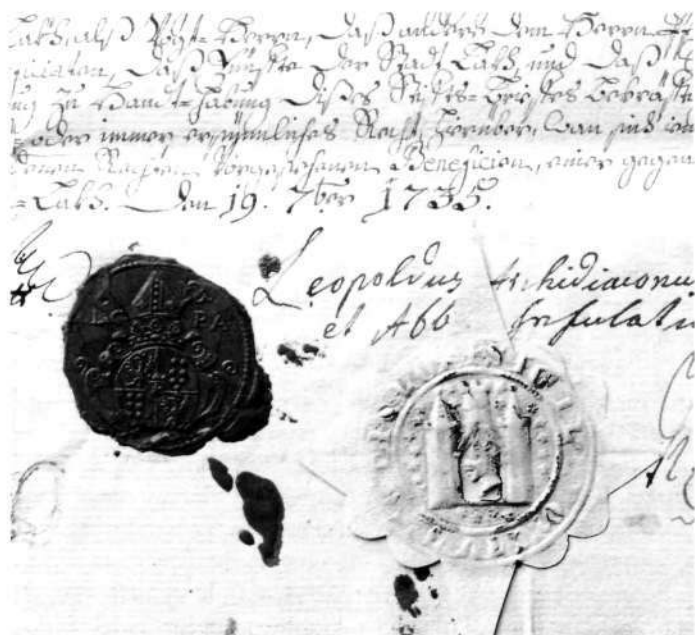

Veliki pečat mesta Škofja Loka na Cebalovi ustanovni listini

Povzetek

V prispevku priobčujemo Cebalovo ustanovno listino s pravili iz leta 1735, transkripcijo besedila in njen prevod v slovenščino iz zbirke listin Starološke cerkve sv. Jurija, ki jo hranijo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Listina je pečatena z odtisom znamenitega srednjeveškega loškega pečatnika premera 52 mm, nastanek katerega sfragistiki umeščajo v čas okoli leta 1300. To je prva najdba velikega pečata mesta Škofja Loka. S tem odkritjem je verjetno tudi ovržen pomislek o originalnosti starega loškega pečatnika in hkrati potrjena teza o njegovi dejanski uporabi.

Doslej je za najstarejši znani odtis tega pečatnika veljal pečat iz Kapiteljskega arhiva Ljubljana na dopisu Loke ljubljanskemu škofu od 26. oktobra 1565, ki se tudi na-

Veliki loški pečat na
Cebalovi listini.
Levo od njega pečat
opata Leopolda, arhidi-
akona za
Gorenjsko
(Foto Tomaž Lunder)

haja v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. Vendar gre v tem primeru za pečat, ki meri v premeru 32 mm, t. i. mali, tajni ali sodni pečat mesta Škofja Loka z letnico 1559. Ta mali pečat poznamo tudi iz Vicedomskega arhiva v Arhivu Republike Slovenije. Enak pečat je tudi v Loškem arhivu (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka).

Poleg teh dveh, do sedaj navajanih pečatov, oziroma njihovih pečatnikov, smo pri raziskavi naleteli še na nekaj drugih in drugačnih pečatov z motivom loškega grba, oziroma freisinškega zamorca s krono.

Uvod

Znana je zadrega mesta Škofje Loke glede svojega grba. Ne poznamo namreč nobenega dokumenta, s katerim bi bilo dokazano, da bi bil mestu Škofji Loki kadar koli formalnopravno podeljen lastni grb. Tudi ne vemo, kdaj so Ločani vnesli lik zamorca iz svojega mestnega pečata v ščit in z njim v grb. Lahko pa predpostavljamo, da se je to zgodilo v 14. stoletju. Lik zamorca s krono začne namreč v svojem grbu prvi uporabljati freisinški škof Konrad III. (1314–1322), mogoče pa že njegov predhodnik, škof Godfried¹. Prvo znano heraldično upodobitev lika zamorca, umeščenega v vrata trostolpnega gradu, ki je privzeta za loški grb, najdemo na sklepniku oboka ladje loške župne cerkve sv. Jakoba iz leta 1471², iz leta 1513 pa na Schnitzerjevi renesančni kamniti plošči Vollbenka Schwarza, ki se nahaja na baročni stavbi nekdanjega loškega župnišča (Mestni trg 38). Na to, da Škofja Loka svojega grba uradno ni imela, nas navaja tudi znana Merianova panoramska slika iz leta 1649, ki ima za grb predviden, vendar neizpolnjen prazen ščitek na levi strani slike zgoraj, medtem ko ga na primer Merianov, ravno tako freisinški Weidhofen ima³. «Loški» grb je priobčil Valvasor leta 1688 v svoji Knjigi grbov (barvi zlata in zelena) in naslednje leto v Slavi vojvodine Kranjske. Uradno je Občina Škofja Loka (velika) sama sprejela svoj grb z odlokom leta 1962 (barvi srebrna in rdeča) in nato spremenjenega leta 1997 sedanja Občina Škofja Loka (barvi zlata in zelena)⁴.

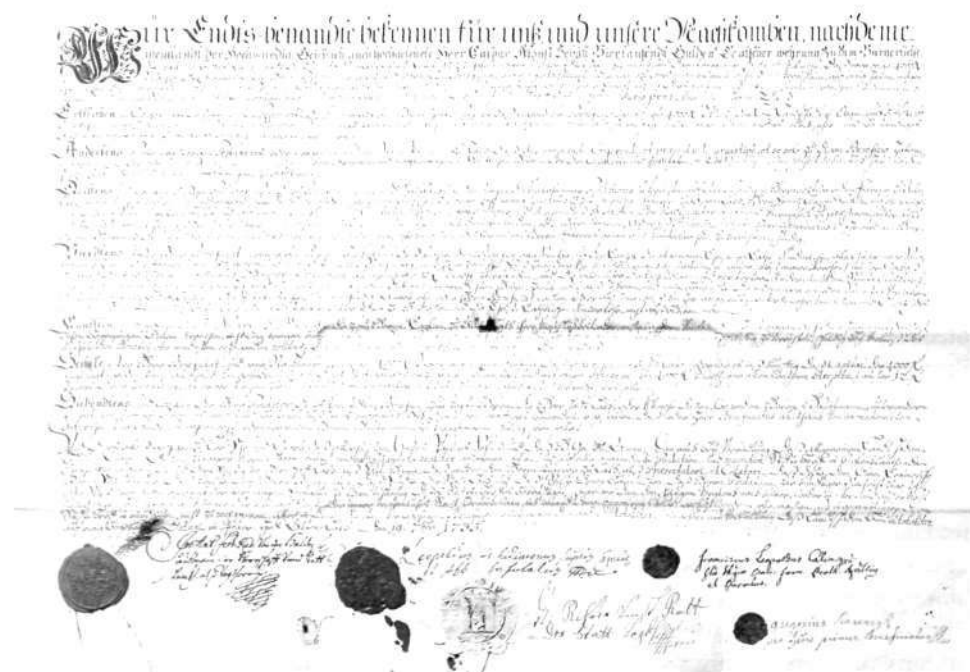
Podobna zadrega kot z loškim grbom je tudi s pečatom mesta Škofja Loka. V Narodnem muzeju Slovenije v Ljubljani sicer hranijo zelo dobro ohranjen loški pečatnik, katerega nastanek postavlja dr. Božo Otorepec na konec 13. in v začetek 14. stoletja⁵. Začudi pa nas, da odtisov tega pečatnika skoraj da ni zaslediti. Tako ugotavlja Otorepec, da iz srednjega veka ne poznamo niti omembe niti odtisov tega pečatnika. Za najstarejši znani odtis tega pečatnika avtor navaja dopis Loke ljubljanskemu škofu od 26. X. 1565⁶. Nekateri celo menijo, da pečat s tega pečatnika «ni bil nikoli odtisnjen in je mogoče celo ponarejen»⁷.

«Odsotnost» oziroma iskanje odtisa loškega pečatnika na listinah je zato za loško domoznanstvo prvovrstni izziv. Zase lahko to trdim vsaj od leta 1995 naprej, ko smo se začeli pripravljati na šestdesetletnico Muzejskega društva Škofja Loka. Takrat smo se odborniki precej ukvarjali z loškim grbom in s starim loškim pečatnikom, ki smo ga želeli dobiti ob tej priložnosti nazaj v Škofjo Loko. Pri tem je bila vseskozi navzoča misel o morebitni najdbi odtisa tega pečatnika. Kdor išče, ta najde! V letu 1999 je župnija Sv. Jurija v Stari Loki praznovala 925-letnico prve pisne omembe⁸. Ob tej priložnosti sva z višjo knjižničarko Ano Florjančič⁹ pripravljala razstavo v starem starološkem župnišču¹⁰. Od takratnega starološkega župnika Andreja Glavana sva

dobila seznam spisov župnije Stara Loka, ki jih hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana. Izbrane eksponate sva nekaj dni izločala iz devetih fasciklov, v katerih so bile te arhivalije. Ob natančnem »prečesavanju« gradiva je Florjančičeva našla Prešernovo pravdo¹², ki je veljala za izgubljeno. Ta je bila nato prvič javno predstavljena na razstavi novembra 1999 v starem župnišču na Fari. Sam pa sem zagledal ob razgrnitvi starega zloženega spisa z napisom Spital na zunanji strani (fascikel št. 23) veren in kakovosten odtis loškega pečatnika na papirju pod tekstom listine med štirimi drugimi pečati v rdečem vosku. O Cebalovem volilu iz leta 1727 in o ustanovi iz leta 1735 je zagotovo po tem viru pisal že leta 1894 Franc Pokorn¹³. Sodeč po pisavi je zunanji naslov Spital pripisal sam Pokorn ob urejanju škofjiskega arhiva na koncu prejšnjega stoletja.

Cebalova ustanovna listina s pravili

Cebalova ustanovna listina je nastala leta 1735, torej pred izidom Občega državnega zakonika Avstrijskega cesarstva leta 1814, ki povzema v glavnem določila Napoleonovega Code civile iz leta 1804 (med drugim ločuje upravno od sodne oblasti), ki je bil uveden pri nas leta 1812. Zato kot pravna listina združuje tako elemente ustanove (fundacije), kakor tudi navodila (statut) na osnovi predhodne donacije po lokalni maniri tradicionalnega prava. Še najbližje bi jo poimenovali kot Ustanovno listino Cebalove fundacije s pravili ali poenostavljeno: Cebalova ustanovna listina s pravili. Darovalec oziroma fundator je bil Gašper Alojzij Cebal¹⁴. Dokument

Cebalova ustanovna listina s pravili (Foto Tomaž Lunder)

predstavlja kakovosten, močan in nekoliko grob papir formata 63,5 x 44,5 cm, lično izpisan z baročno kanclijsko pisavo in opremljen z maksimirano baročnim pečatenjem. Tekst je poln pleonazmov, pač času primerno nabuhel. Pečati overovateljev so zelo dobro odtisnjeni in ohranjeni. Vsi overovatelji so se osebno in jasno podpisali^{15, 16, 17, 18}.

Izvirno besedilo

Wür Endts=benandte bekennen für unß und unsere Nachkomben, nachdeme weyllandt der Hochwürdig, Geistlich, auch hochgelehrte Herr Caspar Aloysi Zebäll Viertauzendt Gulden Teütscher wehrung Zu dem Burgerlichen Spittall zu Bischoff=Lakh krafft deß de dato Schwabegg am 8. Febr. 1727 Jahrß legiret und verstoffet hat. Demnach, und damit obbesagte Stifft, oder villmehr daß über obige 4000 fl T. Wehrung durch obbemeldten Herrn Testaorn erkl'art = und stabilirte. Beneficium auf ewig introducirt, und eingesetzt werde; auch dabey solcheß sein verbleiben auf ewig haben möge; Haben Wür die in obbesagten Testament vorgeschriebende Conditionen alda zu ewigen Andenkhen und verlastlicher, auch sicherer Fortpflanzung dises fundirten Beneficij nicht allein erfrischen, sondern auch vor unß, und unsere Nachkomben obligiren wollen, auch unß auf ewig obligirt und unwiderrufflich hiemit, und in Krafft dits' in optima iuris forma verbunden haben, daß

Erstlichen in Conformität deß obbenmeldten Testaments, die durch obgedachten Herrn Zebäll seeligen- vor daß angeordnete Beneficium gewidmete 4000 fl. T. W. zu der Loblichen Landschaft in Craín auf 5 Pro Cento Interesse anligend verbleiben, und da es dieselbe gegen Raichung all Jährlichen Interesse auf ewig nicht acceptieren wolte, auf solchen Fall so dan selbe auf ein anders, jedoch sicher – und Beständiges orth auf ewig Pro obige 5 Pro Cento Interesse angelegt werden sollen.

Andertens, so solle krafft obigen Testaments ieder wesender Herr Stadt=Pfarrer zu Lakh daß Ius nominandi, Conferendi, et praesentandi privative, et se solo zu disen Beneficio haben, dagegen solle derselbe hiemit verbunden seyn, iederzeit einen fromben, und wohlerfahrenen Geistlichen Herrn, der die Capacität, und qualitäten in der Geistlichen weesenheit erkantlich haben wirdet, hierzu zu beruffen, und selbigen einfolglichen zu stabiliren.

Drittens, und weilen der Herr Fundator selbst: dises Beneficii, in einer in der Stadt Lakhligender Kirchen die vorgeschribenen zu verrichten aufgetragen, und ihmeHerrn ietzt wesenden Pfarrer zu Alten=Lakh sothane Kirchen zu Beybehaltung der angeordneten Siffts=obligationen benennen zu können die treye wahl überlassen, auch derzeit wesender Pfarrer zu Alten=Lakh Herr Franz Leopold Calin auf ehervorige reife Betrachtung, zu mehrern Behueb- und aufnehmhen der Kirchen, und Christlichen Schäßflein solche Functiones in der Kirchen deß H. Jacob in derStadt realiter, genau, und vnermühedt zu praestiren auserwöhlt, um bereith denominirt hat, alß hat es auch dabey sein vnwiderruffliches Bewenden, und ist demnach der all-schon von dem seeligen Andreaß Plahsnikh stabilirte Herr Beneficiatus der Ehrwürdige Herr Gregor Marenikh daselbst, wie auch von mir Confirmirt, an keinen andern orth ohne vorwisseniedes wesenden Herrn Pfarrers genau auch vnunterbrochen zu verrichten schuldig.

Vierdtens ist der Herr Beneficiat in obbesagter Kirchen, bey verlust deß aufhabenden Beneficii, alle Sonntäg auf der Kanzel die allgemeine Christliche Cath. Kinderlehre, alle Quatember Ssonntäg aber hier in der Pfarr-Kirchen St. Georgij, und zwar dise allerzeit Nachmitag nach halbe zweyVhr biß halbe vnausbleibentlich nicht allein in seiner selbst aigner Person (ausser Gottes Gewalt) deutlich zu halten, sondern auch die munera Catechetica alljährlich per 15 fl. T Wehrung zu Erkauffen, und dieselbe unter die vnschuldigen, und die meritirten Kinder an meritirten Kinder an ieden Sonntag auszuthailen, wie nicht weniger auch wochentlich zwei heilige Messen, das ist, einam ieden Mitwoch vor obgedachten Herrn Zebäll seel. alß Stifffern, und seine Befreündte, die andere aber am ieden Sambstag vor alle Geist=und Weltliche Bischoff=Lakher in der Spittall=Kirchen zu lesen schuldig. Ambey solle vorwissen, und Lizenz iedes wesende, das er auf keine Weiß von hier abwesendt seyn terffe, ohne vorwissen, und Lizenz iedes wesenden Herrn Pfarrers zu Alten=lakh, damit destwegen die gestifften 2. H. Messen, und die Christ=Catholische Kinderlehr nicht ausbleiben mögen.

Fünfftens, und im Fahl der Herr Vicarij in der Stadt, oder die zwey Herr Caplan zu Alten Lakh Ihrer Vngäsichkeit, oder sonsten andern Vorfallenden HöchstnöthigenGesch'fften halber mit den Geistlichen Besorgungen denen Krankhen nicht beyspringen kunten, so dan er Herr Beneficiatus solche vorseyenden functiones an ihrer statt vnwaigerlich, und fleissig zu verrichten schuldig bey Verlust des aufhabenden Beneficij ohne mindesten erzeigenden renitenz. Intuitu, und gegen disen praestirenden functionen dan vor daß

Sechte ist er Herr Beneficiat, und seine Nachkomben von obigen 4000 fl T. Wehr. gegen ihrer Quittung daß Interesse mit 5 pro Cento (oder wie es inß künfftig daß Capital der 4000 fl angelegt werden Kan) alljährlich von gehörde in krafft dises Stifft=Brieffs einzunehmen berechtiget, und mit solchen Interesse von 4000 fl T. Wehr. ohne allenweither Strepitu (ausser 12 fl. T. Wehr. die er Herr Beneficiat obiger Kirchen zur Beleichtung, und sonsten weithen nichtß beyzutragen schuldig ist) vergnügt seyn solle.

Sibendens, und weillen der Herr Fundator dises verstifften Beneficij zum Vogt=Herrn die Herrschaft Lakh, oder villmehr dessen wessenden Herrn Hauptmann, unter andern Inhalt seines obigen Testaments ernehnt, und bestattet, alß hat es einfolglich auch dabey sein kräftiges bewenden, so gestalten, daß ieder Herr Beneficiatus alljährlich von ob mentionirten Interesse vier Gulden Teutscher Wehr. ieden wesenden Herrn Hauptmann zu verabfolgen schuldig seyn solle.

Und dises alleß geschehe zu Lob, Ehr, und Glory deß allerhöchsten Gottes Vatters, Sohns, und deß H. Geistes, Amen; Dan auch bey Verbindung deß allgemeinen Landtschaden Bundt in Crain. Dessen zu wahrer Vrkhundt haben wür disenex Testamento realiter gezogenen willen, und auf ewig angeordnete Foundation, und respective Stifft=Brieff in 6 gleich lauthende Exemplaria ausgerichtet, und dem Eins der Herrschaft Lakh, alß Vogt=Herrn, daß andere dem Herrn Pfarrer zu Lakh, alß Praesentatori, et Collatori, daß fünfte der Stadt Lakh, und daß sechte denen Befreündten deß Herrn Fundatorn zur künfftiger Nachricht zugestellt alle Sechs Exemplaria aber mit der gewöhnlichen Fertigung zu

Handt=Habung dißes Stiftt=Briffes bekräftiget. Darüber dan den zeitigen Vergleich nach keiner, weder in=vor=und ausser Recht hierüber, wan sich iemand deme opponiren Wolte, geschützt werden solle, massen sich igesamt über disen Stiftt=Briff in mindesten nicht zu reclamiren, aller in denen Rechten vorgesehenen Beneficien, einer gegen dem andern totaliter, wie gehört, mit verbindtung deß Landtschaden Bundts totaliter auf ewig begeben.

Datum in Pfarr=Hoff Alten=Lakh. Den 19. september 1735.

LS Jos. Ant. Ferd. Rud. Von der Halden
Hauptmann der Herrschaft vnnd
Statt Laakh, alß Vogther m.p.	LS Leopoldus Archidiaconus Supris Carnlie
et Abbas Infulatus m.p.
LS Franciscus Leopoldus Calin m.p.
Staethlgiae Bacc. form. Proth Apo-
stolicus et Parochus	LS TL Richter vnnd Ratt
Der Statt Lagkh m.p.
LS Gregorius Marenigk
pro tempore primus Beneficiatus m.p.	

Transkripcija p. Angel Kralj

Slovensko besedilo

Mi spodaj podpisani izjavljamo za sebe in naše zanamce, ker je nekoč prečastiti duhovnik in veleučeni gospod Gašper Alojzij Cebal zapustil 4000 goldinarjev nemške vrednosti (n. vr.) Mestni bolnišnici Škofja Loka in odprl ustanovo v moči oporoke z dnem – Švabek, 8. februarja 1727. Nato je to omenjeno ustanovo ali bolje omenjenih 4000 goldinarjev n. vr. omenjeni gospod oporočnik objavil in potrdil in nadarbino za večne čase odprl in upeljal, kar naj bi za vedno tudi ostalo. In mi hočemo v omenjeni oporoki zapisane pogoje tukaj za ohranitev in gotovejše nadaljevanje te ustanovljene nadarbine za večen spomin ne le osvežiti, ampak nas same in naše naslednike narediti za vedno in nepreklicno obvezane, in zato se s to najboljšo pravno obliko obvezujemo:

Prvič: V skladu z omenjeno oporoko in od zgoraj imenovanega gospoda Cebala blagega spomina (pokojnega) določeno nadarbino petih procentov obresti od 4000 goldinarjev n. vr., namenjenih kranjski deželi, in ker ta ni hotela za vedno sprejeti izročanja vsakoletnih obresti, naj bodo ta sredstva na drug, vendar varen in trajen način vložena za omenjenih pet odstotkov obresti.

Drugič: V moči gornje oporoke ima vsakokratni g. mestni župnik v Loki pravico predstavljati, upravljati zasebno in osebno to nadarbino in je vedno dolžan imenovati kakega pobožnega in izkušenega duhovnika, ki očitno ima zmožnosti in sposobnosti za duhovne stvari in mu to določiti.

Tretjič: Ker je sam ustanovitelj te nadarbine določil, naj neka cerkev v mestu Loka upravlja s predpisano ustanovo, in vsakokratnemu župniku v Stari Loki prepustil prosto izbiro njemu podložne cerkve, ki naj bo deležna predpisanih ustanovnih obveznosti. In ker je sedaj službujoči župnik v Stari Loki g. Franc Leopold Kalin po predhodnem zrelem premisleku, za večji dvig in rast Cerkve in krščanskih ovčic izbral in razglasil, da se to opravilo podeli cerkvi sv. Jakoba v mestu, realno, točno in neprekinjeno in takoj določil naj se to nepreklicno izvede, in je že od pok. g. žup-

nika Andreja Plašnika imenovanega preč. g. Gregorja Marenk za beneficiata, ga tudi jaz potrjujem, in se ne more prenesti drugam brez vednosti vsakokratnega g. župnika ter se mora točno in neprekinjeno urejati.

Četrtič: Gospod beneficiat je pod izgubo in prenehanjem nadarbine dolžan v imenovani cerkvi vsako nedeljo s prižnice držati krščanski nauk otrokom, vsako kvatno nedeljo pa tukaj v farni cerkvi sv. Jurija, in sicer vedno od pol dveh do pol treh neizostavno, in to sam osebno (razen, če je višja sila) razločno poučevati in si s tem pridobiti tudi 15 goldinarjev n. vr. nagrade za katehezo, kar pa mora vsako nedeljo razdeliti med nedolžne in zaslužne otroke. Tudi mora opraviti vsak teden dve sveti maši, eno vsako sredo za omenjenega pok. g. Cebala kot ustanovitelja in njegove sorodnike, drugo pa vsako soboto za vse rajne duhovnike in vernike Škofje Loke v špitalski cerkvi. Pri tem mora vsak nadarbenik vedeti, da ne sme na noben način zapustiti Loke brez vednosti in dovoljenja vsakokratnega g. starološkega župnika, da ne bi predpisani dve sveti maši in krščanski nauk za otroke odpadli.

Petič: V slučaju, če bi se zgodilo, da g. mestni vikar ali dva kaplana v Stari Loki zaradi svoje nerodnosti ali drugih nujnih opravkov ne bi mogli opraviti oskrbe bolnikov, mora to g. beneficiat opraviti brez izgovora in vneto namesto njih, sicer izgubi in mu preneha nadarbina, če pokaže le najmanjšo upornost proti temu opravilu.

Šestič: Gospod beneficiat in njegovi nasledniki so opravičeni, da v moči te ustanovne listine od gornjih 4000 gld n. vr. proti izstavitvi računa pet odstotkov obresti (ali koliko bi lahko kapital 4000 gld narastel) dvigniti pri oblasteh, in s temi obrestmi od 4000 gld n. vr. brez vsakega drugega govorjenja (razen 12 gld n. vr., ki jih mora beneficiat prispevati za razsvetljava gornje cerkve in nič drugega) mora biti zadovoljen.

Sedmič: In ker je g. Ustanovitelj te ustanovne nadarbine advokatu omenil glavarstvo ali še bolje takratnega glavarja, ki je pod vso drugo vsebino njegove oporoke podpisal in potrdil in ima zato svojo posebno veljavo, se določa, da je vsak nadarbenik vsako leto od omenjenih obresti dolžan dati 4 gld n. vr. vsakokratnemu g. glavarju.

Vse to naj se zgodi v hvalo, slavo in čast najvišjega Boga Očeta, Sina in Svetega Duha, Amen. Tudi v skladu s Splošno deželno odškodninsko zvezo na Kranjskem, kateri smo podali stvarno poročilo o v oporoki navedeni volji in večni ustanovi in smo naredili šest enakih izvodov te ustanovne listine, od katerih smo dostavili v vednost za naprej enega glavarstvu Loke ali odvetniku, drugi g. župniku Loke kot predstavniku in upravniku, tretji g. gorenjskemu nadduhovniku (najbrž dekanu ali arhidiakonu?), četrti izvod gospodu beneficiatu, peti mestu Loka, šesti sorodnikom ustanovitelja. Vseh šest izvodov pa je okrepljeno s preprosto izvedbo ustanovne listine. V primerjavi le-teh nihče ni upravičen ne po pravu, ne predpravica ali kako drugače reklamirati, tudi če bi kdo po lastni presoji ali namišljeni pravici hotel ugovarjati v celoti tej ustanovni listini, je zavarovano. Na splošno vsaj naj ne reklamirajo po pravu predvidenim nadarbinam, kot je bilo slišati v zvezi z deželno odškodninsko zvezo, naj bi se v celoti za vedno odpravila.

Dano v župnijskem dvoru v Stari Loki, dne 19. septembra 1735.

MP Jos. Ant. Ferd. Rud. Von der Halden
Glavar gospostva in mesta Loka kot
Advokat l.r.

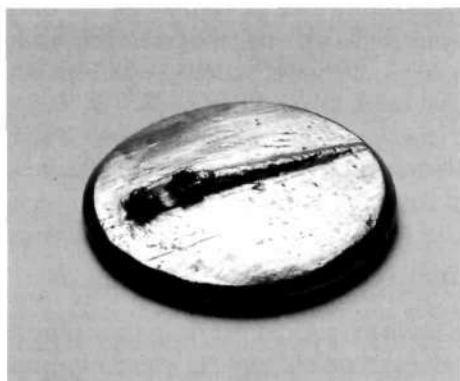
MP Franc Leopold Kalin l.r.
licencijat teologije in
Apost. Protonotar in župnik

MP Leopold arhidiakon Gorenjske
infulirani opat l.r.

MP T. L. Sodnik in svetnik
mesta Loka l.r.

MP Gregor Marenik, ta čas prvi
Beneficiat l.r.

Prevod v slovenščino p. Angel Kralj

Veliki pečatnik mesta Škofja Loka s premerom 52 mm je na zunanji skromna medeninasta ploščica debeline 4 mm z odlomljenim ušesom. Pečatnik je v Narodnem muzeju Slovenije v Ljubljani, inventarna številka 18832 (Foto T. Lauko)

Pogled na veliki pečatnik s spodnje strani (Foto T. Lauko)

Komentar

Ob transkripciji in prevodu Cebalove listine velja spregovoriti nekaj malega o velikem pečatu mesta Škofje Loke. S tem mislimo na pečat, odtisnjen s pečatnikom (tiparjem) premera 52 mm in napisom: + SIGILLUM : CJVJTATIS : LOK, ki se nahaja v Narodnem muzeju v Ljubljani. Pečatnik je Muzejskemu društvu (za Kranjsko, op. avtorja) oziroma takratnemu Deželnemu muzeju leta 1843 podaril Ignac Ranzelli¹⁹. To je najstarejši, najbolj ohranjen in zaradi svoje slikovitosti nekaj posebnega med slovenskimi srednjeveškimi pečati in ena od znamenitosti zbirke pečatnikov v Narodnem muzeju v Ljubljani. Še ne tako dolgo nazaj je bil kar nekaj časa tudi doma, v Škofji Loki, (Blaznik²⁰, Otorepec²¹). V tem času je bila zasebno izdelana verna kopija v srebru²². Kasnejše replike tega pečatnika, ki mu pripisujejo čas nastanka okoli leta 1300, pa je izdelal muzejski restavrator v Narodnem muzeju Slovenije, g. Miran Pflaum²³.

Kot smo že omenili, je loški pečatnik zelo dobro ohranjen, kar pomeni, da se je z njim bolj malo pečatilo. Redke najdbe njegovih odtisov (za sedaj nam je znan le

odtis na tukaj predstavljeni Cebalovi listini) to potrjujejo. Zanima nas torej, zakaj mesto oziroma mestni sodnik nista pečatila z mestnim pečatnikom? Vemo, da se mestni pečati v Evropi pojavijo takrat, ko naselbina doseže določeno stopnjo avtonomije v notranji upravi, ko postane pravna oseba. Prvi mestni pečati se pojavijo v prvi polovici 12. stoletja v nemškem Porenju. Loka se kot trg prvič omenja leta 1248, leta 1274 kot mesto. Glede mestnega gospostva je Škofja Loka spadala v vrsto privatnih (zemljiškosposposkih) mest. Prvič naletimo v virih na sodnika v Škofji Loki leta 1271. V začetku 14. stoletja je dajal freisinški škof mestno sodstvo v najem, torej je bila mestna avtonomija gotovo še vedno v povojih. Na odvisnost mesta od gospoda kaže tudi prevzeti motiv freisinškega zamorca, ki ga imajo v svojih starih pečatih tudi freisinška mesta, kot sta na primer Oberwölz in Weidhofen. Upravičeno lahko torej sklepamo, da so si loški meščani okoli leta 1300 sicer dali narediti pečatnik, ki pa so ga bolj malo uporabljali ali pa z njim celo niso smeli pečatiti. Mestnega sodnika je zemljiški gospod postavljial nekako do srede 15. stoletja. Mestna avtonomija se okrepi v 16. stoletju. Do takrat se je stari pečatnik izgubil ali založil, ali pa so si meščani preprosto zaželeli novemu času primeren nov pečat.

Iz tistega časa je namreč ohranjen manjši, tako imenovani mali pečat, (včasih so mu rekli tudi sodni ali tajni pečat), 32 mm v premeru z napisom: + SIGILLVM CIVITATIS LAC A.D. 1559 na dopisu mesta Loka Krištofu Turjaškemu leta 1577²⁴. Enak pečat z letnico 1559 je v loškem Arhivu na listini, ki jo je podpisal 17. septembra 1668 mestni sodnik Janez Križaj (Johan Crisay)²⁵.

V istem fasciklu in v fasciklu ŠKL 63 št. 1 s starejšimi dokumenti iz 18. in 19. stoletja je še nekaj pečatov z loškim grbom, vendar s premerom 28 mm. Mesto Škofja Loka je imelo torej vsaj tri pečatnike z motivom loškega grba, po ugotovitvah dosedanjih raziskav pa morda še četrtega²⁶.

Da je redkost pojavljanja pečata mesta Škofja Loka na starih listinah, čeprav Loka slovi kot dobro »podprta« z njimi, res nenavadna, povejmo, da smo pri pregledovanju spisov Vicedomskega urada za Kranjsko za mesto Radovljica naleteli v enem fasciklu na več kot deset pečatov mesta Radovljica, pri že navedenem pregledovanju starološkega arhiva, leta 1999, pa smo v devetih fasciklih odkrili en sam primerek! Tega, ki ga tukaj predstavljamo!

Povrnimo se še enkrat k Cebalovi listini in velikemu loškemu pečatu! Kaj se je zgodilo leta 1735, da so Cebalovo listino zopet pečatili s srednjeveškim pečatnikom, lahko samo ugibamo. Za nas je pomembno to, da se je listina res pečatila ravno s tem medeninastim pečatnikom, ki je pod inventarno številko 18832 hranijo v Narodnem muzeju v Ljubljani. Primerjava odtisa s pečatnikom iz Narodnega muzeja je seveda amaterska. Premeril sem velikost in posamezne dobro razpoznavne dele in število biserov na tanki zunanji krožnici v desnem zgornjem kvadrantu, kjer se jih da na odtisu dobro identificirati. S prostim očesom oziroma s povečevalnim steklom nisem opazil nikakršnega razhajanja.

Vsekakor pa bi k dokončni sodbi pomagala primerjava negativa pečata na Cebalovi listini in pečatnika. Tega se nameravamo lotiti v bodoče. Za bodoče raziskovalce pa bi bilo priporočljivo, da natančno pregledajo še enkrat domače in tuje arhive in da so pri tem pozorni zlasti na pečate ki jih je uporabljalo mesto Škofja Loka, posebno še na veliki loški pečat²⁷.

Pripis

Pri pregledovanju arhivskega gradiva starološke cerkve v NŠALj smo opazili tudi pečate z motivom kronanega zamorca, vendar ne postavljenega v grad, kot velja za pečate mesta Škofja Loka. Eden takih je zelo dobro ohranjen v rdečem vosku na izvlečku testamenta Margareth Dienzel, pečatenem leta 1795. Odtis ovalnega pečatnika prikazuje baročni ščitek s peterolistno krono in zamorcem v profilu v njem, ki ima tudi peterolistno krono. Premer pokončnega ovala meri 28 mm, prečnega pa 24 mm. Z istim pečatnikom je kasneje pečatenena neka druga listina iz leta 1801. Kaže, da so sodniki, protisodniki, predstojniki ali notarji za pečatenje pogosto uporabljali svoje osebne pečatnike. Morda je to tudi eden od vzrokov za relativno slabo pojavnost pečatov mesta Škofja Loka na starih listinah.

*Mali, sodni ali tajni pečat iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Enota v Škofji Loki v naravni velikosti
(Foto Tomaž Lunder)*

Zabvale

Zahvaljujem se doajenu slovenske sfragistike prof. dr. Božu Otorepcu za naklonjenost pri pogovoru z njim. Zahvala velja Narodnemu muzeju Slovenije za podatke o loškem pečatniku in dr. Maji Žvanut za fotografije pečatnika. Hvala tudi Zgodovinskemu arhivu Ljubljana, Enoti Škofja Loka za vpogled v njene arhivalije in arhivistki Juditi Šega za prijaznost ter Petru Hawlini za njegove Zebale. Predvsem pa se zahvaljujem patru kapucinu g. Angelu Kralju za transkripcijo teksta in za prevod. Predstavljata le drobec njegovega znanja, za prispevek pa pomenita veliko.

Kratice

AES	– Acta Ecclesiastica Sloveniae
AS	– Arhiv Slovenije
KITŠL	– Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka
MIDŠL	– Muzejsko društvo Škofja Loka
NMS	– Narodni muzej Slovenije
NŠALj	– Nadškofijski arhiv Ljubljana
ZAL-ŠL	– Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka
ZRC SAZU	– Znanstvenoraziskovalni center Slovenske Akademije znanosti in umetnosti, Ljubljana
ŽUSL	– Župnijski urad Stara Loka

Gradivo in opombe

- ¹ Pavle Blaznik: Še o problematiki Loškega grba, *LR 24*, 279–280, Škofja Loka, 1977 (po A. W. Zieglerju iz leta 1975).
- ² France Štukl: Iz zgodovine cerkve Sv. Jakoba v Škofji Loki, *LR 44*, 46–68, Škofja Loka, 1997. Če bi iz slabo ohranjene koloriranosti sklepnika izvajali osnovne barve za loški grb, bi te bile zlata (rumena) in rdeča.
- ³ Matthaeus Merian: *Topographia provinciarum Austriacarum Austriae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Tyrolis etc.* (Škofja Loka je upodobljena na strani 116, Weidhofen pa na strani 37; po Hubert Glaser, *Hochstift Freising*, S. 116, S. 37, München, 1990).
- ⁴ Peter Hawlina: Loka in zamorc s krono, *LR 44*, 151–167, Škofja Loka, 1997.
- ⁵ Božo Otorepec: *Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem*, str. 121–122, Slovenska matica in ZRC SAZU Ljubljana, Ljubljana, 1988.
- ⁶ Pri pregledu citiranega dokumenta (fasc. 162, št. 12 Kapiteljskega arhiva Ljubljana) v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani, smo ugotovili, da ta pečat ne izvira iz navedenega velikega pečatnika, pač pa je manjši, s premerom 32 mm in z letnico 1559.
- ⁷ Franc Štukl, (op. 2), citat. str. 62.
- ⁸ ... *si quos patriarcha vellet ad ECCLESIAS IN LONCA constructas determinare, clerici qui ibi sunt*. ... Ta zapis (iz Kosovega *Gradiva za zgodovino Slovincer v srednjem veku*, št.: 284, stran 174–175, Ljubljana, 1911), datiran s 15. junijem 1074, velja za prvi pisani dokument, ki omenja loške cerkve. Posredno velja zapis predvsem za «mater Faro», cerkev v Stari Loki. Strokovnjaki sicer menijo, da je cerkev župnija, oziroma pražupnija Stara Loka še mnogo starejša. Tako Janez Höfler meni, da sta bili pražupniji Stara Loka in Kranj ustanovljeni pred letom 1002, ko je freisinska škofija od cesarja Henrika II. prejela še posest okrog Stražišča s srednjim in Zgornjim Bitnjem ter območje Besnice. Metod Benedik⁷ pa, da je freisinska škofija z darovnicama cesarja Otona II. leta 973 dobila ozemlje, ki se je ujemalo z območjem starološke prafare, zato upravičeno domnevamo, da je v tem času župnija že obstajala. Začetke pražupnije Stara Loka postavlja tako Metod Benedik v čas med leti 955 (poraz Madžarov na Leškem polju) in 973.
- ⁹ Janez Höfler: Pražupniji Stara Loka in in Šempeter pri Ljubljani, *AES 20*, str. 312, Ljubljana, 1998.
- ¹⁰ Ana Florjančič: Starološka župnijska knjižnica, *KTIŠL & ŽUSL*, str. 6, Škofja Loka, 1999.
- ¹¹ A. Pavel Florjančič: Leto 1074, mejnik v več kot tisočletni zgodovini župnije Stara Loka, *Bilten razstave v starem župnišču v Stari Loki novembra 1999*, Škofja Loka, oktober 1999.
- ¹² Pravdni spis, predlog sodišču za intubulacijo (zahteva po preživnini – Kregar proti Mici Kregar). Pravdo iz leta 1846 je Prešeren (France Prešeren, 3. 12. 1800–8. 2. 1849, pravnik in pesnik) prepisal (duplikat) in podpisal 20. aprila 1847 v starološkem župnišču.
- ¹³ Franc Pokorn (20. 7. 1861–18. 5. 1940), duhovnik, zgodovinar in arhivar. Njegova «Krajepisno-zgodovinska črtica-LOKA, ki je izhajala v reviji Dom in svet, je ena temeljnih domoznanskih knjig o Loki. V samostojni knjižni izdaji je izšla pri Muzejskem društvu Škofja Loka leta 1995 kot Doneski 4. V njej Pokorn na strani 69 piše o mestnem špitalu, špitalski cerkvi in o Kasparju Alojziju Cebalu (Zewael) ter njegovemu volilu oziroma ustanovi.
- ¹⁴ Gašper (Kaspar) Alojzij Cebal, župnik v Schwabeggu na Koroškem, je bil iz pomembne in imovite loške rodbine Cebalov (Zewall). Za dva izmed njih vemo, da sta bila kaščarja oziroma kaščarjeva pomočnika, kar je bila za glavarjem najpomembnejša, vsekakor pa najbolj donosna služba v Loškem gospostvu. To sta bila Janez Jožef Cebal (1732–1734) in Jakob Ignac Cebal (1769–1797). Na Matijo Cebala (Zybal) iz godeške županije, Senica (Schweinitz), naletimo že v urbarju loškega gospostva iz leta 1560 (France Kos, *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*, str. 44, Ljubljana, 1894). V Hawlinovi rodoslovni zbirki, v kateri je približno 25.000 Ločanov so štirje otroci že omenjena Jakoba Ignaca Cebala, loškega kaščarja: Rozalija, Maksimiljan, Marija in Marija Ana. Marijeta Cebal se leta 1682 poroči z Martinom Hafnerjem. Po tej zvezi je potomec tudi dr. France Štukl, sedanjí loški arhivar. V tej zbirki so iz prehoda iz 17. v 18. stoletje še Matija, Jurij, Valentin in Neža. V novejši čas tega priimka ni zaslediti. Ne vem pa za morebitne transformacije Cebalov v Kobale, Kofole in podobno ali celo obratno.
- ¹⁵ Rudolf Ferdinand Jožef Anton baron Halden (vse v okrajšani obliki), loški glavar med leti 1727 in 1752.
- ¹⁶ Leopold, arhidiakon Gorenjske. Stoloval je v Radovljici. Kot infulirani opat je torej imel škofovske pristojnosti.

- ¹⁷ Franc Leopold Kalin starološki župnik med leti 1735 do 1786 (po Božiču, *Memorabilia*, 1821), oziroma med leti 1728 do 1782 (po Štuklu, *Knjiga biš*, 3, 1996). Bil je pomemben cerkveni dostojanstvenik.
- ¹⁸ V letih 1733 do 1738 je bil mestni sodnik Jožef Marenik. S kraticama T. L. se je mogoče v funkciji mestnega sodnika in svetnika podpisal sodni upravitelj, ki je nadomeščal mestnega sodnika. To bi bil lahko Tomaž Lostrik, ki ga je leta 1747 predlagal glavar za člana zunanjega sveta (Blaznik, *LR* 5, 1958, str. 135).
- ¹⁹ Maja Žvanut: *Zbirka pečatnikov v Narodnem muzeju v Ljubljani*, Ljubljana, 1993, str. 18.
- ²⁰ Pavel Blaznik: *Škofja Loka in Loško gospostvo*, MDŠL, Škofja Loka, 1973, str. IV.
- ²¹ Otorepec, (op. 5) str. 118.
- ²² Peter Pipp, ustna informacija (6. nov. 2000).
- ²³ NMS, dopis 8/00, Ljubljana, 2000.
- ²⁴ Otorepec, (op. 5) str. 121.
- ²⁵ ZAL-ŠL, Fasc. ZAL št. 4, Spisi, razglasi, okrožnice ... občinskega in privat. porekla 19. stol.
- ²⁶ Pečat na učnem pismu Janeza Kokalj iz leta 1873, ki je v ZAL-ŠL v fasc. ZAL št. 4, bo potrebno še enkrat pogledati.
- ²⁷ Samo spisov arhiva cerkve Stara Loka v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani je 60 (šestdeset) fasciklov!

ZUSAMMENFASSUNG

Das große Siegel der Stadt Škofja Loka auf der Stiftungsurkunde von Cebal

Im Beitrag wird die Stiftungsurkunde von Cebal aus der Urkundensammlung der Pfarrkirche Sv. Jurij von Stara Loka, aufbewahrt im Erzbistumsarchiv in Ljubljana, mit den Regeln aus dem Jahr 1735, mit der Transkription des Textes und mit der Übersetzung ins Slowenische veröffentlicht. Die Urkunde ist mit dem berühmten mittelalterlichen Siegel der Stadt Škofja Loka mit dem Durchmesser von 52 mm gesiegelt. Nach Sphragistologen stammt es aus der Zeit um 1300. Das ist der erste Fund des großen Siegels der Stadt Škofja Loka. Mit dieser Entdeckung wird auch das Bedenken über die Originalität des alten Siegels von Škofja Loka widerlegt und gleichzeitig wird die These über seine Verwendung erhärtet.

Bis jetzt galt als der älteste Abdruck dieses Siegels das Siegel aus dem Kapitelarchiv Ljubljana auf der Zuschrift der Stadt Škofja Loka an den Bischof von Ljubljana vom 26. 10. 1565, die sich auch im Erzbistumsarchiv Ljubljana befindet. Es geht in dem Fall jedoch um ein Siegel mit dem Durchmesser von 32 mm, um das sogenannte kleine, geheime oder Gerichtssiegel der Stadt Škofja Loka aus dem Jahr 1559. Dieses kleine Siegel ist auch aus dem Viztumsarchiv im Archiv der Republik Slowenien bekannt. Ein gleiches Siegel befindet sich auch im Archiv von Škofja Loka (das Historische Archiv Ljubljana, Einheit Škofja Loka).

Neben diesen zwei, bis jetzt erwähnten Siegeln, hat man bei der Forschung noch einige andere Siegel mit dem Wappen von Škofja Loka bzw. mit dem Freisinger Mohr mit der Krone vorgefunden.